

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua тел. (044) 298 7033

Міністру юстиції України
Денису МАЛЮСЬЦІ

Генеральному прокурору України
Андрію КОСТІНУ
(до відома)

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності державної установи «Личаківська виправна колонія (№ 30)» (далі – Установа, ВК), у якій на час відвідування НПМ утримувались 630 засуджених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Під час здійснення 17 березня 2023 року відвідування ВК, як місця несвободи, для виконання функцій національного превентивного механізму встановлено, що на початку відвідування з боку керівника Установи створювалися умови, за яких представникам групи НПМ неможливо було потрапити до місця несвободи та проводити опитування засуджених.

Зокрема, начальник Установи наголошував на тому, що група НПМ є багаточисельною і для її супроводу необхідно задіяти значну кількість працівників.

Після роз'яснень положень Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» про виконання функцій національного превентивного механізму відповідно до Факультативного протоколу до

Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, групі НПМ було надано можливість потрапити до Установи.

В ході відвідування встановлено, що в Установі порушуються вимоги статті 115 КВК, викладені у правилі 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та пункті 18.1 Європейських пенітенціарних правил в частині дотримання норми площі для однієї засудженої особи, яка в окремих приміщеннях менша 4 м².

Зокрема, на момент відвідування відділення соціально-психологічної служби № 7 у житловій секції № 2 проживало 15 осіб, у той час, як площа спального приміщення складала 41,7 м² та розрахована на проживання у ньому 10 осіб (на час відвідування фактична площа на одного засудженого 2,78 м²).

У відділенні соціально-психологічної служби № 12 у житловій секції № 4 проживало 26 осіб, у той час, як площа спального приміщення складала 90,1 м² та розрахована на проживання у ньому 22 осіб (на час відвідування фактична площа на одного засудженого 3,5 м²).

Довідково: замірювання площі у житлових приміщеннях здійснювалося з використанням далекоміру «UNI-T LM 50».

Європейським судом з прав людини неодноразово констатувались порушення в установах виконання покарань статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) щодо заборони катування осіб, до якого прирівняне незабезпечення прав засуджених осіб на визначену КВК норму площі.

Така ситуація може призвести до чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини на підставі порушень статті 3 Конвенції та призначення виплат значної суми коштів, як моральної компенсації за перебування у таких умовах.

У ході опитування здійсненого за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування групою НПМ було встановлено протиправно запроваджену практику дискримінації та стигматизації засуджених, що виражається у поділі засуджених на так звані «касти».

Так, у їдальні ВК встановлено окремий стіл для харчування осіб, віднесених до категорії «соціально-занедбаних» або «відторгнутих загалом», на цих осіб покладається обов'язок прибирати вбиральні, вони постійно зазнають утисків та насмішок з боку інших засуджених.

Наведене є очевидною дискримінацією, коли група осіб, які перебувають в Установі, зазнають неприпустимих обмежень у визнанні, реалізації та користуванні загально визнаним основоположним правом на повагу до своєї людської гідності.

У той же час, так званим «смотрящим» за установою себе вважає засуджений на прізвисько [REDACTED] який намагається впливати на вирішення

конфліктних ситуацій між засудженими, доставку заборонених предметів, стан правопорядку та оперативної обстановки.

Начальник Установи публічно демонстрував власне принизливе ставлення до окремих категорій засуджених з огляду на їх національні або інші особливості називаючи засуджених «циганами», «вуйками» та «наркоманами».

Окрім цього, керівник ВК наголошував про своє негативне ставлення до можливості дострокового звільнення засуджених від відбування покарання та можливого застосування до засуджених заохочувальних норм у виді умовно-дострокового звільнення (статті 81 Кримінального кодексу України) від відбування покарання чи заміни невідбутої частини покарання більш м'яким (статті 82 Кримінального кодексу України).

Таким чином, за 2 місяці 2023 року з Установи не було звільнено жодного засудженого умовно-достроково (підпадало під дію даної норми 41 особа) та лише до 1 засудженого було застосовано норму у виді заміни невідбутої частини покарання більш м'яким (підпадало під дію даної норми 33 особи).

В порушення вимог розділу XXII Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі – ПВР ВК), засуджені не забезпечуються належними побутовими умовами.

Зокрема, у відвіданих камерах дисциплінарного ізолятора (далі – ДІЗО) санвузли перебувають у незадовільному санітарному стані, в деяких камерах зламани водопровідні крани, не працює примусова вентиляція.

У порушення вимог пункту 11.11 Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення виправної колонії середнього рівня безпеки, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 (далі – Норми забезпечення ВК) камери ДІЗО не забезпечені баками з питною водою, змивними бачками, полицями настінними для туалетних речей та урнами для сміття.

Незважаючи на те, що з 2015 року у нормативно-правових документах відсутня норма, яка визначала можливість фіксації до стін ліжок у приміщеннях ДІЗО на денний час, в Установі збереглися засоби для такої фіксації, що створює умови для можливих зловживань з боку адміністрації Установи.

Також встановлено надмірну заграбованість вікон у деяких камерах ДІЗО. Так, у камері № 1 через надмірну заграбованість недостатньо природного освітлення тому постійно увімкнено загальне освітлення.

Довідково: замірювання загального освітлення у камерному приміщенні № 73 здійснювалося з використанням приладу люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

На час відвідування показник загального освітлення складав 5 люкс при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», Державних будівельних норм В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України

від 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат при загальному освітленні має складати 150 люкс.

Подібна ситуація склалася і у арештному домі. Технічний та санітарно-гігієнічний стан камер потребує поліпшення, а саме: в усіх камерах відсутнє достатнє штучне освітлення та змивні бачки в санвузлах, в деяких камерах зламані водопровідні крани.

При відвідуванні камері № 3 де відбували покарання 2 особи зафіксовано порушення температурного режиму. Так, на час перевірки температура повітря складала плюс 12 °С у той час, як відповідно до пункту 1 розділу XXII ПВР ВК у холодну пору року температура в жилих приміщеннях установ виконання покарань підтримується на рівні не нижче плюс 18 °С.

Довідково: вимірювання температури приміщення здійснювалося приладом «Beurer HM 16».

Прогулянкові дворики вкриті пліснявою та потребують проведення ремонту.

У порушення вимог пункту 10.5 Норм забезпечення ВК, у камерах для засуджених відсутні гучномовці, телевізори та підставки під них, баки для питної води з водорозбірним краном, кришкою, кухлем і тазом, ванни для миття ніг, килимки гумові.

Окрім цього, у камерах відсутня будь-яка наочна інформація.

Дільниця карантину діагностики та розподілу (далі – КДіР) знаходиться у напівпідвальному приміщенні, з цієї причини у житлових кімнатах надмірна сирість, стіни вкриті пліснявою.

У житловій кімнаті № 1 де під час відвідування знаходилось 4 засуджених, одне вікно було без скла.

На час відвідування кімната для умивання дільниці КДіР знаходилася у антисанітарному стані, водопровідні крани не працювали.

Лазне-пральне обслуговування засуджених здійснюється із порушенням Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення про ЛПО).

Так, у лазні ВК відсутні душові сітки та гумові килимки, що є порушенням пункту 2.13.3 та додатку 5 Положення про ЛПО, відсутнє штучне освітлення, а також не дотримується правило 19.3 ЄПП через відсутність душових перегородок та шторок.

Окрім цього, у приміщенні роздягальні відсутнє місце фельдшера медичної частини та аптечка, що передбачено пунктом 3.11. Положенням про ЛПО.

У санвузлах гуртожитків відділень соціально-психологічної служби відмічається надмірна вологість, не забезпечено належне природне та штучне освітлення, сантехнічне обладнання, туалетні кабінки в напівзруйнованому стані.

При відвідуванні гуртожитків відділень соціально-психологічної служби № 11 та 12 встановлено, що умови проживання у них засуджених є вкрай незадовільними.

Так, в одній із житлових секцій відділення соціально-психологічної служби № 11 зі стелі текла вода. Для її збору засуджені використовували власні тази та виказували сподівання, що з настанням теплої, літньої погоди ситуація зміниться сама-сабою.

У житлових секціях відділення соціально-психологічної служби № 12 подекуди відсутні елементи підлоги, підсобні приміщення брудні та захаращені особистими речами засуджених.

Загалом відвідані відділення соціально-психологічної служби локальних секторів № 3 та 4 цілком порушують права засуджених на гідні умови тримання.

Також в Установі порушується право на приватність. У більшості відвіданих житлових приміщень ліжка розміщуються впритул одне до одного, що позбавляє засуджених таких прав.

При відвідуванні пекарні ВК встановлено, що припливно-витяжна вентиляція не працює, у приміщенні наявні таргани.

У порушення вимог пункту 13.2 Норм забезпечення ВК в їдальні відсутній умивальник, а відсутність гардеробної, що є порушенням пункту 13.1 Норм забезпечення ВК, призводить до того, що засуджені змушені приймати їжу у верхньому одязі.

Загалом будівлі господарських приміщень Установи знаходяться у напівзруйнованому стані.

Під час візиту до ВК виявлено небезпечний стан електричних мереж у пральні та житлових секціях соціально-психологічної служби, що свідчить про небезпеку для життя та здоров'я засуджених та є грубим порушенням вимог Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417. Зокрема, розетки та інші прилади, якими користуються засуджені, перебувають у незадовільному стані, електропроводка оголена, що може призвести до ураження засуджених електричним струмом та становить загрозу для життя та здоров'я утримуваних осіб й персоналу.

Також, недостатньо заходів вживається адміністрацією Установи щодо перекриття каналів надходження заборонених предметів, які можуть використовуватися засудженими для вчинення злочинів.

Здебільшого заборонені предмети вилучаються у зоні, що охороняється, а не під час їх потрапляння до ВК.

Так, у 2023 році у зоні що охороняється, було вилучено 86 мобільних телефонів, 21 колоче-ріжучий предмет, 7 літрів спиртних напоїв, а при спробі доставки такі заборонені предмети не вилучалися взагалі.

Розділом XIV ПВР ВК передбачено, що адміністрація Установи може надавати короткострокові побачення у відкритих умовах, тобто без суцільного

розмежувального скла та переговорного пристрою. Поряд з цим, з боку адміністрації Установи не приділяється належної уваги до реалізації права засуджених на контакти із зовнішнім світом, а відтак не обладнано відповідне приміщення і у засуджених відсутня можливість брати участь у короткострокових побаченнях у відкритих умовах.

Окрім цього у ВК порушується право засуджених на телефонні розмови, порядок реалізації якого передбачено розділом XIV ПВР ВК.

Так, у визначеному адміністрацією Установи місці, для здійснення телефонних розмов, наявні рухомі (мобільні) телефонні пристрої але без SIM-карток.

З пояснень представників адміністрації Установи кожен засуджений має власну SIM-картку, яку за будь-якої нагоди може вкласти у рухомий (мобільний) телефонний пристрій і здійснити телефонний дзвінок.

Поряд з цим, зазначена практика суперечить діючій нормативно-правовій базі адже відповідно з додатком 3 до ПВР ВК зберігання і використання SIM-карток засудженим заборонено.

Зазначена нерегульованість питання щодо реалізації права засуджених на контакти із зовнішнім світом призводить до того, що з початку року, згідно записів у Журналі обліку телефонних розмов, засудженими здійснено 10 телефонних дзвінків, причому 6 з них здійснив один і той самий засуджений.

Під час обходу та особистого спілкування із засудженими, до представників групи НПМ надходили звернення щодо відсутності у вільному доступі ПВР ВК та інших нормативно-правових документів, що унеможлиблює ознайомлення засуджених з їх правами, порядком та умовами відбування покарання та може розцінюватися як порушення їх прав на інформацію.

Окрім цього, на час відвідування в Установі перебувало 6 осіб зі статусом громадян інших держав, однак у порушення вимог пункту 6 розділу II Правил основні права та обов'язки засуджених додатково не перекладені офіційними мовами Організації Об'єднаних Націй та не розміщені на інформаційних стендах у відділеннях соціально-психологічної служби.

Під час відвідування ВК було виявлено 19 осіб, залучених до робіт без належного документального оформлення.

У цеху по переробці пластикової вторинної сировини для виготовлення та фарбування ялинкових прикрас було відчутно різкий запах лакофарбового випаровування, примусова вентиляція у приміщенні цеху не працювала, засуджені не були забезпечені рукавицями, респіраторами та іншими спецзасобами.

У приміщенні для проведення зварювальних робіт встановлено саморобні електроз'єднувачі, ручка зварювального апарату обмотана канцелярським скотчем, який при нагріванні може розплавитися та призвести до ураження електричним струмом. Під час спілкування, засуджені скаржилися на опіки рук та інших частин тіла, оскільки працюють без відповідного спецодягу для зварювальних робіт.

Слід зазначити, що начальник державної установи «Личаківська виправна колонія (№ 30)», полковник внутрішньої служби Паук О.В. у займаній посаді з вересня 2014 року по листопад 2018 року та з грудня 2018 року по теперішній час.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу Установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ПРОШУ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення виявлених порушень, зокрема:

1.1. Забезпечити дотримання установленної норми площі з розрахунку на одного засудженого згідно вимогам статті 115 КВК, правила 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та пункту 18.1 Європейських пенітенціарних правил;

1.2. Переглянути практику застосування заохочувальних норм в Установі відповідно до статті 81 та 82 Кримінального кодексу України;

1.3. Привести побутові умови засуджених у відповідність нормативно-правових документів, а саме: ПВР ВК, Європейських пенітенціарних правил та Мінімальних стандартних правил;

1.4. Забезпечити засудженим достатній рівень природного освітлення згідно вимогам правила 11-b Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями;

1.5. Забезпечити засудженим особистий простір, що передбачено правилом 18.1 ЄПП;

1.6. Забезпечити наявність відповідного інвентарю і предметів господарчого призначення та провести ремонт у приміщеннях лазні, кухні, камерах ДІЗО та арештного дому, що визначено Нормами забезпечення ВК та Положенням про ЛПО;

1.7. Забезпечити дотримання вимог Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417;

1.8. Обладнати відповідне приміщення для короткострокових побачення у відкритих умовах, для реалізації права засуджених на контакти із зовнішнім світом що передбачено Розділом XIV ПВР ВК;

1.9. Забезпечити надання доступу до ПВР ВК та інших нормативно-правових документів для ознайомлення засуджених з їх правами, порядком та умовами відбування покарання, для забезпечення права на інформацію відповідно до пункту 35 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями;

1.10. Забезпечити дотримання правил санітарії та гігієни;

1.11. Привести належне документальне оформлення засуджених залучених до робіт відповідно до КВК та трудового законодавства.

2. Вжити заходів щодо усунення виявлених порушень та притягнення винних осіб до встановленої законодавством відповідальності.

3. Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити Уповноваженого.

4. Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток:

звіт за результатами відвідування державної установи «Личаківська виправна колонія (№ 30)» на 72 арк.

Уповноважений

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Потапович П. (050)-967-95-51

